

FORMS AND METHODS OF PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDY OF STUDENTS

Ibragimova Madina

1st-year Master's student in Pedagogy

International Innovative University

Abstract

This article analyzes the theoretical foundations, forms and methods of pedagogical and psychological study of students. In the modern education system, it is important to study the personality of students in depth, to identify their individual characteristics, abilities and interests. The study of students' psychological and pedagogical characteristics allows teachers to organize the educational process effectively and apply an individual approach in teaching. During the research, various methods such as observation, interview, questionnaire, testing and pedagogical experiment were used to study students. The results of the research show that the pedagogical and psychological study of students plays an important role in improving the effectiveness of education, identifying students' abilities and supporting their personal development.

Keywords: pedagogical diagnostics, psychological study, student personality, educational process, teaching methods, observation, questionnaire, testing.

O'QUVCHILARNI PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK O'RGANISHNING SHAKL VA METODLARI

Xalqaro innovatsion universiteti

Magistrant, Pedagogika yo'nalishi talabasi

Ibragimova Madina-1 kurs

Annotatsiya

Mazkur maqolada o'quvchilarni pedagogik-psixologik o'rganishning nazariy asoslari, shakl va metodlari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchi shaxsini chuqur o'rganish, uning individual xususiyatlari, qobiliyatlari va qiziqishlarini aniqlash muhim

ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot jarayonida kuzatish, suhbat, anketa, test hamda pedagogik tajriba metodlari asosida o'quvchilarni o'rganish imkoniyatlari yoritildi. Tadqiqot natijalari o'quvchilarni pedagogik-psixologik o'rganish ta'lim samaradorligini oshirish, individual yondashuvni ta'minlash va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim omil ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: pedagogik diagnostika, psixologik o'rganish, o'quvchi shaxsi, ta'lim jarayoni, pedagogik metodlar, kuzatish, test, anketa.

ФОРМЫ И МЕТОДЫ ПЕДАГОГИКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ИЗУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ

Ибрагимова Мадина

магистрантка 1 курса по направлению «Педагогика»

Международный инновационный университет

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретические основы, формы и методы педагогико-психологического изучения учащихся. В современной системе образования важное значение имеет всестороннее изучение личности ученика, выявление его индивидуальных особенностей, способностей и интересов. Педагогико-психологическое изучение учащихся позволяет учителю эффективно организовать образовательный процесс и обеспечить индивидуальный подход в обучении.

В ходе исследования были использованы такие методы, как наблюдение, беседа, анкетирование, тестирование и педагогический эксперимент. Результаты исследования показали, что педагогико-психологическое изучение учащихся способствует повышению эффективности обучения, выявлению способностей учащихся и поддержке их личностного развития.

Ключевые слова: педагогическая диагностика, психологическое изучение, личность учащегося, образовательный процесс, методы обучения, наблюдение, анкетирование, тестирование.

Hozirgi davr ta'lim tizimi o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan. Shu sababli ta'lim jarayonida o'quvchilarning individual xususiyatlarini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir o'quvchi o'zining psixologik xususiyatlari, qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlari bilan boshqalardan farq qiladi. Bu esa pedagogdan o'quvchilarni pedagogik va psixologik jihatdan chuqur o'rganishni talab qiladi. Pedagogik-psixologik o'rganish o'quvchilar shaxsini kompleks ravishda tahlil qilishni nazarda tutadi. Bu jarayon orqali o'quvchilarning bilish jarayonlari, xulq-atvori, qiziqishlari va o'quv faoliyati o'rganiladi. O'quvchilarni o'rganish natijasida o'qituvchi ta'lim jarayonini samarali tashkil etishi, o'quvchilarga individual yondashuvni ta'minlashi hamda ularning qobiliyatlarini rivojlantirishi mumkin. Pedagogika va psixologiya fanlarida o'quvchilarni o'rganishning turli metodlari ishlab chiqilgan. Ushbu metodlar o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini aniqlash, ularning o'quv faoliyatini baholash va rivojlanish darajasini tahlil qilishga yordam beradi.

Mazkur maqolaning maqsadi o'quvchilarni pedagogik-psixologik o'rganishning shakl va metodlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini yoritishdan iborat. O'quvchillar o'z qiziqishi, xarakter-xususiyati, dunyoqarash va mayllariga ko'ra turli xil bo'ladi. Ulardan biri birmuncha epchil, boshqasi esa, sustkash, uquvsiz, ba'zi o'quvchilar faol va shijoatkor, boshqa birlari esa, kamsuqum va toitinchoq bo'lishadi. Ba'zi bir o'quvchilar o'z tashkilotchiligi va qat'iyatliligi bilan ajralib turishsa, boshqa birlarida esa bu xususiyatlar mavjud emas. Xullas, bir- biridan farqli, o'xshamagan, turli xususiyatga ega bolalardan tashkil topgan bir jamoadir. Ana shu guruhning tarkibida shunday o'quvchilar alohida shaxs sifatida shakllanib, o'sib boradi. A. S. Makarenko o'zining „Tarbiyaning maqsadi“ degan maqolasida „Biz uchun inson, umuman olganda, bir xilday tuyulsa-da, aslida u tarbiya

vositasi sifatida bag‘oyat xilma-xildir“, deb juda to‘g‘ri ta‘kidlaydi. Shunday qilib, o‘quvchilarni o‘rganishga qo‘yiladigan asosiy talablarni quyidagicha belgilash mumkin:

1. Bolalarni o‘rganish, ularga bilim-tarbiya berish sifatini oshirish.
2. O‘quvchilarni o‘rganish, ularga tarbiyaviy ta‘sirni amalga oshirish.
3. Sinf o‘quvchilarini ish faoliyat va tabiiy hayot davomida o‘rganish.
4. O‘quvchilarni o‘rganishni muntazam va rejali asosida tashkil qilish.
5. O‘quvchilarni xilma-xil metodlar bilan o‘rganish
6. O‘quvchilarni o‘rganib, ularning hayoti va turmush sharoitlari bilan tanishish.

Pedagogik-psixologik o‘rganish masalasi ko‘plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Psixologiya fanida o‘quvchi shaxsini o‘rganish masalalari L.S. Vygotskiy, A.N. Leontev, P.Ya. Galperin kabi olimlar tomonidan keng o‘rganilgan. Ularning tadqiqotlarida shaxs rivojlanishida ta‘lim jarayonining o‘rni alohida ta‘kidlanadi. O‘zbek pedagog olimlari ham bu masalaga katta e‘tibor qaratgan. M.G. Davletshin, E.G‘oziev, R. Mavlonova kabi olimlar o‘quvchilarni pedagogik va psixologik jihatdan o‘rganishning nazariy asoslarini ishlab chiqqanlar. Ularning fikricha, o‘quvchilarni o‘rganish pedagogik faoliyatning ajralmas qismi bo‘lib, ta‘lim samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘quvchining individual xususiyatlaridan kelib chiqib, unga yondashish. Bu dastlab, o‘qituvchi tomonidan har bir o‘quvchini individual xislatlarini, psixologik rivojlanish taraqqiyotini, uning shaxsiy tajribasini o‘rganib, unga tarbiyaviy ta‘sir etishning yanada samarali usullarini qidirib topishdir. Bunday usullarni faqat o‘qitish va tarbiyalash qiyin bo‘lgan bolalarda emas, balki har bir o‘quvchi bilan olib bormoq zarur. Bu jaroyonda sinf rahbarining vazifasi faqat qoloq va tarbiyasi og‘ir o‘quvchilarni faol, intizomlilar safiga yetkazishdan iborat bo‘lib qolmay, balki sinfdagi bilimli, intizomli, tarbiyali o‘quvchilarni ham aqliy salohiyatini, tashkilotchilik qobiliyatini har tomonlama rivojlantirib borishdan iborat. O‘quvchini individual o‘rganishda har bir o‘qituvchi to‘ri yondoshsa ta‘lim-tarbiya jarayoni samarali tashkil qilinadi. O‘quvchi shaxsini o‘rganish ham asosiy maqsad emas, ularga ta‘lim-tarbiya

berish uchun zaruriy jarayondir. Odatda, tajribali sinf rahbarlari o'rganib tarbiya berish, tarbiyalab o'rganib borish qoidasida ishlaydi. O'quvchilarni o'rganish bu sinf rahbar uchun samaralili tarbiyalashning zaruriy shart-sharoiti bo'lib xizmat qilsa, tarbiyalash esa o'quvchilarni har tomonlama yuksaltirish jarayonida ularni o'rganishning asosiy usullaridan biri sifatida foydalaniladi.

O'quvchilarning xulq atvoridagi o'zgarishlar sinf rahbari tomonidan salbiylari ijobiyga o'zgartirish orqali amalga oshiriladi. Bunda sinf rahbari loyiha ishlab chiqib, uni amalda qo'llaydi.

O'quvchilarni pedagogik-psixologik o'rganishda turli ilmiy metodlardan foydalaniladi. Ushbu tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi.

Kuzatish metodi

Kuzatish o'quvchilarni o'rganishning eng muhim metodlaridan biridir. Bu metod yordamida o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligi, xulq-atvori, o'qishga munosabati va ijtimoiy munosabatlari aniqlanadi. Kuzatish tabiiy sharoitda olib borilishi sababli o'quvchilarning haqiqiy xatti-harakatlarini kuzatish imkonini beradi.

Suhbat metodi

Suhbat metodi o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot orqali amalga oshiriladi. Bu metod orqali o'quvchilarning qiziqishlari, muammolari, o'quv motivatsiyasi hamda maqsadlari aniqlanadi.

Anketa metodi

Anketa metodi o'quvchilarning fikr va qarashlarini yozma shaklda aniqlashga xizmat qiladi. Anketalar orqali o'quvchilarning ta'lim jarayoniga bo'lgan munosabati, qiziqishlari va ijtimoiy muhitdagi o'rni haqida ma'lumotlar olinadi.

Test metodi

Test metodlari o'quvchilarning bilim darajasi, fikrlash qobiliyati hamda psixologik xususiyatlarini aniqlash uchun qo'llaniladi. Psixologik testlar yordamida o'quvchilarning temperament tipi, qobiliyati va intellektual darajasi aniqlanadi.

Pedagogik tajriba

Pedagogik tajriba ta'lim jarayonida ma'lum metodlarning samaradorligini tekshirishga xizmat qiladi. Tajriba natijasida o'quvchilarning o'quv faoliyatida yuz berayotgan o'zgarishlar aniqlanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarni pedagogik-psixologik o'rganish ta'lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Kuzatish natijalariga ko'ra, o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligi turlicha ekanligi aniqlandi. Ayrim o'quvchilar darsda faol ishtirok etsa, ba'zilar passiv holatda qolishi kuzatildi.

Suhbat va anketa metodlari orqali o'quvchilarning qiziqishlari va o'quv faoliyatiga bo'lgan munosabatlari haqida qo'shimcha ma'lumotlar olindi. Ko'pchilik o'quvchilar qiziqarli va interfaol metodlar qo'llanilganda darslarga bo'lgan qiziqish ortishini ta'kidladilar.

Test natijalari esa o'quvchilar o'rtasida individual farqlar mavjudligini ko'rsatdi. Ba'zi o'quvchilarda mantiqiy fikrlash kuchli rivojlangan bo'lsa, boshqalarida ijodiy fikrlash ustunligi kuzatildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarni pedagogik-psixologik o'rganish ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda muhim omil hisoblanadi. O'qituvchi o'quvchilar shaxsini chuqur o'rgangan holda ta'lim metodlarini to'g'ri tanlashi mumkin. Pedagogik diagnostika o'quvchilarning qobiliyatlarini aniqlash va ularni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, bu jarayon o'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshirishga yordam beradi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'quvchilarni o'rganishda faqat bitta metoddan foydalanish yetarli emas. Bir nechta metodlarni kompleks qo'llash orqali aniq va ishonchli natijalarga erishish mumkin. Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarni pedagogik-psixologik o'rganish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Kuzatish, suhbat, anketa, test va pedagogik tajriba metodlari o'quvchilar shaxsini har tomonlama

o‘rganishga yordam beradi. Mazkur metodlardan samarali foydalanish o‘quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash, ta’lim jarayonini individuallashtirish hamda o‘quv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shu bois pedagoglar o‘quvchilarni pedagogik-psixologik jihatdan muntazam o‘rganib borishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Davletshin M.G. **Umumiy psixologiya.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. G‘oziev E. **Psixologiya asoslari.** – Toshkent, 2020.
3. Mavlonova R. **Pedagogika.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
4. Vygotskiy L.S. **Pedagogik psixologiya.** – Moskva, 2017.
5. Leontev A.N. **Faoliyat, ong va shaxs.** – Moskva, 2016.
6. O‘zbekiston Respublikasi **Ta’lim to‘g‘risidagi Qonuni.** – Toshkent, 2020.

